

تحلیل وضعیت موجود انتخابات در جمهوری اسلامی ایران

کمیسیون سیاسی، دفاعی و امنیتی^۱

چکیده

از مقدمات ورود به سیاست گذاری درباره هر مسئله ای شناخت وضعیت موجود و بررسی شرایط زمانی و مکانی آن مسئله است. از سوی دیگر، نیازسنجی نسبت به وجود یا عدم وجود یک سیاست کلی، مقتضی شناخت وضع موجود و سپس بررسی و تحلیل آسیب ها و چالش هایی است که بر سر راه رسیدن به وضعیت مطلوب وجود دارد.

انتخابات به عنوان اصلی ترین مسئله هر حکومتی که مبتنی بر آراء عمومی است، از این قاعده مستثنی نیست. لذا برای سیاست گذاری در باب انتخابات اولین گام، بررسی وضعیت موجود و احصاء آسیب ها و چالش های فراروی حکومت و مردم است.

این مقاله در مقام بررسی این مهم به تحول قوانین و نظام های انتخاباتی، حوزه بندی انتخابات، آمار انتخابات برگزار شده، شرایط موجود رأی دهندگان، از قبیل تابعیت و سن، نحوه نظارت بر انتخابات، تبلیغات انتخاباتی، جرایم انتخاباتی و زمان بندی انتخابات در نظام جمهوری اسلامی ایران پرداخته است. در انتها و در گام آخر آسیب ها و چالش های وضع موجود انتخابات احصاء شده است تا بدین وسیله گامی بلند، برای سیاست گذاری و پیشنهاد راه کارهای رسیدن به وضعیت مطلوب، برداشته باشیم.

کلید واژگان

انتخابات، تبلیغات، نظارت، آسیب شناسی، قانون گذاری

۱-تهیه و تنظیم: دکتر زینی وند کارشناس کمیسیون سیاسی، دفاعی و امنیتی.

مقدمه

در جمهوری اسلامی، انتخابات در سطوح مختلفی برگزار می‌گردد؛ انتخاب رهبر توسط مجلس خبرگان^۱، انتخاب رییس جمهور با رأی مستقیم مردم^۲، انتخاب نمایندگان مجلس شورای اسلامی به طور مستقیم و با رأی مخفی مردم^۳ و انتخابات شوراهای اسلامی محله، روستا، شهر، بخش، شهرستان، استان^۴. در این میان سه مورد انتخابات از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند؛ که عبارتند از: انتخابات خبرگان رهبری، انتخابات رئیس دولت (ریاست جمهوری) و انتخاب نمایندگان مجلس قانون گذاری. اهمیت این سه نوع انتخابات، به لحاظ ویژگی خاص سیاسی آنها است که هر فرد به عنوان شهروند، ضمن رأی دادن، در واقع سرنوشت جامعه را رقم می‌زند. از سوی دیگر ابزار انتخابات در سطوح جغرافیایی گوناگون مانند محله‌ها، بخش‌ها، شهرستان‌ها، استان‌ها، شهرها و روستاها برای تعیین مشاوران و کارگزاران محلی به کار می‌رود و برقراری این گونه انتخابات به عنوان نشانه وسعت میدان دموکراسی تلقی می‌شود. در ادامه به تحولات و اصلاحات اعمال شده در قانون انتخابات اشاره می‌گردد.

۱- سیر بررسی تحول قانون انتخابات در جمهوری اسلامی ایران بعنوان یک چالش^۵

۱-۱- قانون مصوب شورای انقلاب

فصل ششم قانون اساسی (اصول ۶۲ تا ۹۹) به قوه مقننه اختصاص داده شده است. مطابق اصل شصت و دوم قانون اساسی «مجلس شورای اسلامی از نمایندگان ملت که به طور مستقیم و با رأی مخفی انتخاب می‌شوند، تشکیل می‌شود. شرایط انتخاب کنندگان و انتخاب شوندگان و کیفیت انتخابات را قانون معین خواهد کرد». پس از پیروزی انقلاب، شورای انقلاب، اولین قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی را تصویب و اولین انتخابات مجلس شورای اسلامی بر اساس این قانون انجام شد. در این بررسی مختصر، به سیر دوره‌های مجلس شورای اسلامی و تحولات و تطورات قانون انتخابات در این ادوار می‌پردازیم. پس از تصویب اولین قانون انتخابات مجلس شورای ملی توسط شورای انقلاب، شش بار دیگر قانون انتخابات توسط این شورا اصلاح شد.

۱- اصول ۱۰۷، ۱۰۸، و ۱۰۹ قانون اساسی.

۲- اصل ۱۱۴ قانون اساسی.

۳- اصل ۶۲ قانون اساسی.

۴- اصل ۱۰۰ قانون اساسی.

۵- این قسمت برگرفته از: احمدی، علی، انتخابات در ایران، نشر میزان، ۱۳۸۹ است.

قوانین و اصلاحیه های قانونی مصوب شورای انقلاب

ردیف	تاریخ	شرح
۱	۱۰/۱۱/۱۳۵۸	قانون انتخابات مجلس شورای ملی مشتمل بر ۶۱ ماده و پانزده تبصره.
۲	۱۷/۱۱/۱۳۵۸	لایحه قانونی (ماده واحده) راجع به تأمین هزینه های برگزاری انتخابات مجلس شورای ملی لازم است.
۳	۱۶/۱۲/۱۳۵۸	لایحه قانونی (ماده واحده) الحاق یک تبصره به لایحه قانون انتخابات مجلس شورای ملی مصوب ۱۳۵۸.۱۱.۱۷. تبصره - در مناطقی که بر حسب اوضاع و احوال اجتماعی و جو فکری عضویت نامزدهای انتخابات شوراهای انجمن شهر در رژیم گذشته دارای مفهوم وابستگی نبوده باشد اعضای سابق این انجمن ها می توانند نامزد انتخابات مجلس شورای ملی شوند و همچنین است در مورد اقلیت های مذهبی.
۴	۱۸/۱۲/۱۳۵۸	لایحه قانونی (ماده واحده) پرداخت تعهدات راجع به انتخابات از محل مانده اعتبارات مربوطه.
۵	۲۴/۰۱/۱۳۵۹	لایحه اصلاح لایحه قانون انتخابات مجلس شورای ملی جمهوری اسلامی ایران. ماده ۴ اصلاحی: انتخابات به طور مستقیم و عمومی است و انتخاب نمایندگان با رأی مخفی می باشد. انتخاب نماینده در دور اول منوط به کسب اکثریت مطلق و در دور دوم با کسب اکثریت نسبی خواهد بود. ماده ۶ اصلاحی: اخذ رأی در سراسر کشور در یک روز انجام می شود و مدت آن حداقل ۱۰ ساعت است. تبصره اصلاحی: ملاک محاسبه سن رأی دهندگان و انتخاب شوندهگان تاریخ روز اخذ رأی دور اول خواهد بود بنابراین افرادی که تا تاریخ فوق به سن ۱۶ سال تمام نرسیده باشند هر چند که در فاصله زمانی بین دور اول و دوم به سن قانونی برسند حق رأی در دور دوم انتخابات را نخواهند داشت. ۴ - به ماده ۲۳ دو تبصره به شرح ذیل اضافه می گردد: تبصره ۱ - در مواردی که وزارت کشور برای حسن انجام انتخابات در برگزاری دور دوم ضروری بداند، دستور تجدید انتخاب اعضای انجمن نظارت مرکزی حوزه انتخابیه را صادر خواهد کرد. تبصره ۲ - در مواردی که انجمن نظارت مرکزی ضروری تشخیص بدهد برای تجدید انتخاب اعضای انجمن های فرعی و شعب اخذ رأی تصمیم لازم را اتخاذ و مراتب را از طریق فرماندار یا بخشدار مرکز حوزه انتخابیه به فرماندار یا بخشدار مرکز حوزه فرعی اعلام می دارد. فرماندار یا بخشدار حوزه مکلف است نظر انجمن نظارت مرکزی را از طریق هیات اجرایی حوزه فرعی به مورد اجرا بگذارد. ماده ۴۸ اصلاحی: اعتبارنامه منتخبین حوزه های انتخابیه با مهر و امضای هیات اجرایی و اعضای انجمن نظارت مرکزی و مهر و امضای فرماندار یا بخشدار مرکز حوزه انتخابیه در چهار نسخه تنظیم و صادر می شود. ماده واحده ترتیب اخذ رأی و قرائت و استخراج آراء و اعلام نتیجه در حوزه انتخابیه تهران از طرف وزارت کشور تعیین و بر اساس دستورالعمل خاص اعلام خواهد شد.

<p>لایحه قانونی الحاق چهار تبصره به لایحه قانون انتخابات مجلس شورای ملی مصوب ۵۸.۱۱.۱۷. تبصره ۲ الحاقی به ماده(۸)- در دور دوم انتخابات هیچ کس حق ندارد به جز در حوزه انتخابیه که در دور اول رأی داده است شرکت نماید</p> <p>تبصره ۴ الحاقی به ماده(۷): در صورت انصراف یک یا چند نفر از کسانی که در دوره اول انتخابات با به دست آوردن اکثریت نسبی به دور دوم راه یافته‌اند تا سه روز قبل از اخذ رأی از نفرات بعدی به ترتیب تعداد آراء برای شرکت در دور دوم دعوت خواهد شد و بعد از پایان مهلت، استعفا پذیرفته نشده و انتخابات تا حصول نتیجه ادامه می‌یابد.</p> <p>تبصره ۲ - الحاقی به ماده (۴۵): در صورت استعفاء یا فوت و یا برکناری هریک از نمایندگان منتخب دور دوم انتخابات مجلس شورای ملی جمهوری اسلامی ایران قبل از صدور اعتبارنامه انتخابات دور دوم حوزه تجدید می‌گردد.</p> <p>تبصره ۳ - الحاقی به ماده (۴۵): در صورت استعفاء یا فوت یا برکناری هریک از نمایندگان منتخب پس از صدور اعتبارنامه برای انتخاب جانشین وی در صورتی که بیش از دو سال به پایان دوره مجلس باقی باشد انتخابات میاندوره‌ای انجام خواهد شد.</p>	۶	۱۵/۰۲/۱۳۵۹
<p>لایحه قانونی اصلاح برخی از مواد لایحه قانونی انتخابات مجلس شورای ملی مصوب ۵۸.۱۱.۱۷/ در رابطه با تجدید انتخابات در حوزه های انتخابیه ای که انتخابات آنها به عللی متوقف و یا باطل اعلام گردیده است. تبصره اصلاحی تبصره ذیل ماده(۸)- ملاک محاسبه سن رأی دهندگان روز اخذ رأی دور اول انتخابات(انتخابات میاندوره ای) خواهد بود.</p> <p>تبصره ۱ - الحاقی به ماده(۹): ملاک محاسبه سن انتخاب شونده‌گان زمان رسیدگی به صلاحیت داوطلبان به وسیله هیأت اجرایی خواهد بود.(حداقل سن ۲۵ سال تمام و حداکثر ۷۵ سال).</p> <p>تبصره - الحاقی به ماده(۱۵): در صورتی که اعضای هیأت اجرایی در تصمیم گیری خود رعایت بینظری و بیطرفی را ننمایند.</p> <p>ماده ۱۴ - (اصلاحی): داوطلبان نمایندگی مجلس شورای ملی باید ظرف ۷ روز از تاریخ اعلام وزارت کشور(مدت قبول برگ اعلام داوطلبی) با مراجعه به فرمانداری یا بخشداری معرفی نامه و پرسشنامه مخصوص اعلام داوطلبی را دریافت و پرسشنامه مزبور را در حضور فرماندار یا بخشدار(یا سرپرست فرمانداری یا بخشداری) تکمیل و متعاقباً معرفینامه را باامضاء ۲۰ نفر از معتمدین حوزه انتخابیه که آنان را معرفی نموده باشند به فرمانداری یا بخشداری اعاده و آمادگی خود را برای شرکت در انتخابات اعلام نمایند.</p>	۷	۱۲/۰۴/۱۳۵۹

۲-۱- مجلس اول (۱۳۶۳-۱۳۵۹)

در اسفندماه سال ۱۳۵۸ انتخابات مجلس شورای اسلامی طی دو مرحله به انجام رسید. مرحله اول انتخابات در ۲۴ اسفند ۱۳۵۸ در ۱۹۳ حوزه انتخابیه، جهت برگزیدن ۲۷۰ نماینده مجلس انجام شد. در تهران انجمن نظارت بر انتخابات مرکب از هفت نفر، مسئولیت این کار را به عهده داشتند. نخستین مجلس در نظام جمهوری اسلامی تحت عنوان «مجلس شورای ملی» در ۷ خرداد ۱۳۵۹ گشایش یافت. این عنوان در جلسه ۳۱ تیر ۱۳۵۹ با تصویب نمایندگان به «مجلس شورای اسلامی» تغییر یافت. در این دوره از انتخابات ۱۰ میلیون و ۸۷۱ هزار و ۶۴۵ نفر رأی دادند. امام خمینی(ره) در روز افتتاح مجلس، پیامی را خطاب به نمایندگان مجلس اظهار نمودند که به خلاصه‌ای از محورهای مهم فرمایشات ایشان اشاره می‌شود: «شما دوستان محترم، نماینده ملتی هستید که جز به اسلام بزرگ و عدالت الهی اسلامی فکر

نمی‌کنید، و انتخاب شما برای پیاده نمودن عدالت اسلامی است. امید آن است که رسیدگی به حال مستضعفین و مستمندان کشور، که قسمت اعظم ملت مظلوم را در بر می‌گیرد، در رأس برنامه‌ها قرار گیرد. مجلس شورای اسلامی، همانسان که در خدمت مسلمین است و برای رفاه آنان فعالیت می‌کند، برای رفاه و آسایش اقلیت‌های مذهبی که در اسلام احترام خاصی دارند اقدام و فعالیت نمایند».

با توجه به شرایط انقلابی جامعه ایران این دوره از مجلس، به دلیل اختلاف نظر شدید نمایندگان که از طیف‌ها و گروه‌های مختلف سیاسی بودند، به تغییر قوانین قدیمی و تصویب قوانین جدید معطوف گردید. البته وقوع جنگ در سال ۱۳۵۹ و معضلات و مسایل آن، سال‌های پایانی دوره اول مجلس را به خود اختصاص داد. در این دوره، قانون انتخابات هشت بار، اصلاح و یک بار نیز به طور کامل مشتمل بر ۹۸ ماده و ۵۱ تبصره، تصویب شد.

قوانین و اصلاحیه‌های قانونی مصوب دور اول مجلس شورای اسلامی

ردیف	تاریخ	شرح
۱	۱۵/۰۲/۱۳۵۹	۵- لایحه قانونی الحاق چهار تبصره به لایحه قانون انتخابات مجلس شورای ملی مصوب ۵۸.۱۱.۱۷
۲	۲۵/۱۱/۱۳۶۰	قانون الحاق یک ماده به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۵۸.۱۱.۱۷ شورای انقلاب.
۳	۱۶/۰۱/۱۳۶۰	قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی/ ماده واحده - از تاریخ تصویب این ماده واحده تا تاریخ ششم خردادماه یک هزار و سیصد و شصت و یک شمسی قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب سوم مهرماه یک هزار و سیصد و پنجاه و نه شمسی کمیسیون امور داخلی مجلس به طور آزمایشی قابل اجراء است.
۴	۰۵/۰۳/۱۳۶۰	۶- قانون(ماده واحده) اصلاح تبصره ۳ الحاقی به ماده ۴۵ قانون انتخابات اولین دوره مجلس شورای اسلامی. تبصره ۳ - الحاقی به ماده ۴۵(مصوب شورای انقلاب) در صورتی که بیش از شش ماه به پایان دوره مجلس باقی باشد انتخابات میان دوره‌ای در حوزه‌های فاقد نماینده انجام خواهد شد چنانچه تعداد نمایندگان مجلس کمتر از ۲۰۰ نفر گردد تا خاتمه دوره قانونی مجلس انتخابات میان‌دوره‌ای برگزار خواهد شد.
۵	۰۵/۰۳/۱۳۶۱	قانون راجع به تمدید مدت اعتبار اجرای قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی، ماده واحده - از تاریخ تصویب این ماده واحده به مدت چهار سال قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب سوم مهرماه یک هزار و سیصد و پنجاه و نه شمسی کمیسیون امور داخلی مجلس به طور آزمایشی قابل اجراء است.
۶	۱۰/۰۴/۱۳۶۰	قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری/ قانون فوق مشتمل بر یازده ماده و سه تبصره طبق اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی در کمیسیون امور داخلی تصویب و شورای محترم نگهبان آن را تأیید نموده است و برای مدت دو سال از تاریخ تصویب به صورت آزمایشی قابل اجراء است.

قانون اصلاح قانون انتخابات میان دوره‌ای مجلس شورای اسلامی / ماده واحده - سن رأی دهندگان در انتخابات مجلس شورای اسلامی مطابق انتخابات ریاست جمهوری ۱۵ سال تمام منظور گردد. قانون فوق مشتمل بر ماده واحده طبق اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی در کمیسیون امور داخلی مجلس شورای اسلامی تصویب و به تأیید شورای محترم نگهبان رسیده و برای سه سال از تاریخ تصویب به صورت آزمایشی قابل اجرا است.	۶/۰۷/۱۳۶۰	۷
قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی / مشتمل بر ۸۹ ماده و ۵۱ تبصره، از تاریخ تصویب این قانون کلیه قوانین مغایر لغو می‌گردد و قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس، مصوب ۱۳۵۹.۷.۳ کمیسیون داخلی مجلس که به موجب ماده واحده مصوب ۱۳۶۱.۳.۵ مجلس تمدید شده، به قوت خود باقی است.	۹/۱۲/۱۳۶۲	۸
قانون اصلاح یک تبصره و الحاق چند تبصره به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی. تبصره ۱ ماده ۹ به شرح زیر اصلاح می‌شود: اگر تعداد نامزدهای باقیمانده مساوی یا کمتر از نمایندگان مورد نیاز باشد، انتخابات مرحله دوم انجام نخواهد شد و ملاک انتخابات مرحله اول خواهد بود. الحاق یک تبصره به عنوان تبصره ۲ به ماده ۳۱. مهلت مقرر در تبصره ۱ ماده فوق برای اولین مرحله دوره دوم مجلس یک ماه قبل از روز اخذ رأی می‌باشد. الحاق یک تبصره به عنوان تبصره ۲ به ماده ۴۷. کاندیداهای مجلس می‌توانند فرم داوطلبی را از وزارت کشور دریافت و پس از تکمیل به وزارت کشور ارجاع نمایند.	۲۰/۱۲/۱۳۶۲	۹
قانون اصلاح انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوبه ۱۳۶۲.۱۲.۹	۱۱/۰۲/۱۳۶۳	۱۰

۳-۱- مجلس دوم (۱۳۶۷-۱۳۶۳)

انتخابات دومین دوره مجلس در بیست و ششم فروردین ماه ۱۳۶۳ برگزار گردید. برگزاری انتخابات این دوره با تصرف بخش‌هایی از مناطق مرزی کشور توسط نیروهای عراق مصادف بود، اما انتخابات حوزه‌های جنگ زده جهت اخذ رأی مهاجرین آن شهرها در حوزه‌های مجاور برگزار شد. در این دوره ۱۵ میلیون و ۸۲۲ هزار و ۷۰ نفر در انتخابات شرکت نمودند. فعالیت مجلس در این برهه شدیداً تحت الشعاع جنگ قرار داشت. در این دوره قانون انتخابات هفت بار اصلاح شد.

قوانین و اصلاحیه های قانونی مصوب دوره دوم مجلس شورای اسلامی

ردیف	تاریخ	شرح
۱	۱۴/۰۴/۱۳۶۳	قانون اصلاح قانون انتخابات مصوب ۱۳۶۲.۱۲.۹ مجلس شورای اسلامی: انتخابات نماینده در مرحله اول منوط به کسب اکثریت حداقل یک سوم کل آراء و در مرحله دوم با کسب اکثریت نسبی به هر میزان است و هر جا در قانون انتخابات در مرحله اول اکثریت مطلق وجود دارد، به اکثریت نسبی تبدیل می شود.
۲	۴/۰۴/۱۳۶۴	قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران.
۳	۵/۰۴/۱۳۶۴	قانون انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران.
۴	۹/۰۵/۱۳۶۵	قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی. قانون فوق مشتمل بر شانزده ماده و پنج تبصره است.
۵	۲۵/۰۸/۱۳۶۵	قانون اصلاح ماده ۳۷ قانون انتخابات ریاست جمهوری مصوب ۱۳۶۴.۴.۵ مجلس شورای اسلامی ماده واحده - ماده ۳۷ - کلیه افرادی که مسئولیت مستقیم در امر انتخابات ریاست جمهوری به صورت اجرا و یا نظارت دارند در صورتی می توانند داوطلب شوند که قبل از ثبت نام از سمت خود استعفا نموده و در آن سمت شاغل نباشند.
۶	۳۰/۰۱/۱۳۶۶	قانون تعیین محدوده حوزه های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی. ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون محدوده حوزه های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی با رعایت اصل ۶۴ قانون اساسی به شرح جدول زیر شامل ۱۹۶ حوزه انتخابیه با دویست و هفتاد نفر نماینده خواهد بود. تبصره - حوزه های انتخاباتی همواره از هر نوع انتزاع و الحاق که بر اساس قانون تعاریف و ضوابط و تقسیمات کشوری در حد روستا و دهستان انجام می شود تبعیت خواهند کرد.
۷	۲۵/۱۱/۱۳۶۶	قانون اصلاح پاره ای از مواد قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی. تبصره ۲ ماده ۲ حذف شد. ماده ۲ - ماده ۴ به صورت زیر اصلاح می گردد: در صورتی که بیش از یکسال به پایان دوره مجلس باقی باشد انتخابات میان دوره ای در حوزه های فاقد نماینده انجام خواهد شد. چنانچه تعداد نمایندگان مجلس کمتر از ۲۰۰ نفر گردد و ۶ ماه به پایان دوره مجلس باقی باشد انتخابات میان دوره ای برگزار خواهد شد. تبصره ۲ ماده ۸ به شرح زیر اصلاح می گردد: وزارت کشور مکلف است با هماهنگی شورای نگهبان در حوزه هایی که انتخابات آنها متوقف و یا باطل اعلام شده و یا فاقد نماینده باشد ظرف سه ماه پس از تعیین وضعیت آخرین حوزه های انتخابیه و اعلام نتیجه توسط شورای نگهبان انتخابات مجدد را برگزار نماید. ماده ۱۶ و تبصره های آن به شرح زیر اصلاح می گردد: ماده ۱۶ - انتخابات مجلس در حوزه های انتخابیه آبادان، خرمشهر، دشت آزادگان، قصرشیرین، مهران و دهلران تا ایجاد شرایط عادی انتخاباتی و استقرار مجدد مهاجرین به مرکزیت حوزه های مذکور به وسیله فرمانداران و بخشداران در سراسر کشور انجام خواهد شد. تبصره ۱ - انتخابات حوزه های انتخابیه دیگری که در اثر اضطرار ناشی از جنگ، وضعیتی مشابه به وضعیت حوزه های انتخابیه مذکور در ماده فوق را داشته باشند به تشخیص و پیشنهاد وزیر کشور و تأیید شورای عالی دفاع طبق ماده فوق برگزار خواهد شد.

۴-۱- مجلس سوم (۱۳۷۱-۱۳۶۷)

در نوزدهم فروردین ماه سال ۱۳۶۷ که آخرین سال جنگ تحمیلی بود؛ ۱۶ میلیون و ۷۱۴ هزار و ۲۸۱ نفر به پای صندوق‌های رأی رفتند تا نمایندگان مجلس سوم را انتخاب کنند. علاوه بر پایان جنگ، این دوره شاهد رحلت حضرت امام خمینی(ره) نیز بود. بازسازی ویرانه‌های جنگ مهمترین مساله‌ای بود که ذهن مجلسیان را به خود معطوف نموده بود. در این دوره قانون انتخابات هفت بار اصلاح شد.

قوانین و اصلاحیه‌های قانونی مصوب دوره سوم مجلس شورای اسلامی

ردیف	تاریخ	شرح
۱	۶/۰۵/۱۳۷۰	قانون الحاق ماده واحده به قانون انتخابات. ماده واحده - استفاده از هرگونه پلاکارد، تراکت، دیوارنویسی و کاروان‌های تبلیغاتی و استفاده از بلندگوهای سیار در خارج از محیط سخنرانی و امثال اینها به استثناء عکس حداکثر در دو فرم، جزوه و سخنرانی و پرسش و پاسخ از طرف نامزدهای انتخاباتی مجلس شورای اسلامی و ریاست جمهوری و شوراهای اسلامی و طرفداران آنان ممنوع می‌باشد. متخلفین از این قانون از سه تا سی روز زندان محکوم می‌گردند.
۲	۲۸/۰۸/۱۳۷۰	تبصره - اعلام نظر شخصیت‌ها در تأیید کاندیداها به شرطی مجاز است که بدون ذکر عنوان و مسئولیت آنها باشد و مدرک کتبی مربوط به امضاء آنان تسلیم هیأت اجرایی انتخابات شده باشد. قانون اصلاح مواد ۵۳ و ۵۶ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی. از متن ماده ۵۳ عبارت "فهرست اسامی نامزدهای تأییدشده" و کلمه "آگهی" حذف و کلمه "نظر (تأیید یا رد)" و عبارت "به داوطلبان ابلاغ" جایگزین آنها می‌گردد، همچنین در تبصره ۱ این ماده کلمه "انتشار آگهی" حذف و کلمه "ابلاغ به داوطلب" جایگزین و در تبصره ۲ کلمه "نهایی" حذف و کلمه "عمومی" جایگزین می‌گردد. ماده ۵۶ قانون فوق به شرح زیر اصلاح می‌گردد: مدت فعالیت تبلیغات انتخاباتی برای کلیه داوطلبین تأییدشده موضوع ماده ۵۲ و تبصره‌های ۱ و ۲ ماده ۵۳ این قانون یکسان بوده و ۸ روز قبل از روز اخذ رأی (مرحله اول و دوم) آغاز و تا ۲۴ ساعت قبل از روز اخذ رأی ادامه خواهد داشت. تبصره ۱ - رد صلاحیت داوطلبان نمایندگی مجلس شورای اسلامی باید مستند به قانون و بر اساس مدارک و اسناد معتبر باشد.
۳	۱۷/۱۰/۱۳۷۰	قانون میزان تأثیر تغییرات در تقسیمات کشوری در محدوده حوزه‌های انتخاباتی. ماده واحده - وزارت کشور مکلف است بدون تغییر جغرافیایی در محدوده حوزه‌های انتخابیه جز در چهار چوب مفاد تبصره ذیل قانون تعیین حوزه‌های انتخاباتی مصوب ۱۳۶۶.۱.۳۰ مجلس شورای اسلامی تغییرات دیگری که بر اساس قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری به وجود آمده یا می‌آید را در محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی اعمال نماید.

<p>۴</p>	<p>۱۰/۱۱/۱۳۷۰</p>	<p>قانون اصلاح مواد ۱۵، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴ و ۶۹ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق یک ماده به آن. در ماده ۱۵ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی جمله "با هماهنگی شورای سرپرستی صدا و سیما" حذف می‌گردد. در بندهای ۱ و ۲ ماده ۳۱ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی اصلاحات زیر صورت می‌پذیرد و یک تبصره به عنوان تبصره ۴ به آن الحاق می‌گردد:</p>
		<p>الف - اشخاص و مقامات زیر به لیست اشخاص و مقامات مقرر شده در بند ۱ ماده ۳۱ اضافه می‌گردد و نخست‌وزیر و اعضای شورای عالی قضایی مقرر شده در آن حذف می‌گردد: ب - اشخاص و مقامات زیر به لیست اشخاص و مقامات مقرر شده در بند ۲ ماده ۳۱ اضافه می‌گردد: تبصره ۴ - الحاقی به ماده ۳۱ اشخاص و مقامات اضافه شده به بندهای این ماده استثنائاً در انتخابات سراسری چهارمین دوره مجلس موظفند حداقل یک ماه قبل از تاریخ ثبت نام از سمت خود استعفاء نمایند. عبارت زیر به عنوان بند (۱۰) به ماده ۳۲ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی الحاق می‌گردد: ۱۰ - وابستگان به رژیم سابق از قبیل اعضای انجمن‌های شهر و رؤسا و هیأت رئیسه کانون‌های حزب رستاخیز و حزب ایران نوین و اعضای فعال آنها، نمایندگان مجلسین سنا و شورای ملی سابق. تبصره ۲ - (الحاقی به ماده ۳۳): انتخاب و تأیید صلاحیت سی نفر معتمد موضوع ماده ۳۴ قانون و نیز دعوت از آنها جهت انتخاب اعضای هیأت اجرایی حوزه انتخابیه مربوطه بر عهده فرماندار یا بخشدار مرکز حوزه انتخابیه مربوطه خواهد بود و هیأت نظارت شورای نگهبان طبق ضوابط بر اجراء آن نظارت خواهد داشت. تبصره ۵ - (الحاقی به ماده ۳۴) عضویت آن عده از افرادی که در انتخابات گذشته رسماً (کتباً) به طرفداری از یک یا چند نامزد نمایندگی مجلس اعلام موضع نموده باشند و مشارالیهم در انتخابات جاری کاندیدا شده باشند، در هیأت اجرایی و هیأت نظارت بر انتخابات حوزه انتخابیه مربوطه ممنوع می‌باشد. تبصره - (الحاقی به ماده ۶۹): ابطال انتخابات در هر حوزه انتخابیه باید مستند به قانون و همراه با اسناد و مدارک معتبر و با رأی اکثریت مطلق اعضای شورای نگهبان می‌باشد. ماده ۷ - عبارت ذیل به انتهای بند ۷ ماده واحده مصوب ۱۳۶۳.۲.۱۱ اضافه می‌شود: حضور نمایندگان هریک از کاندیداها تا پایان اخذ رأی و شمارش آراء و تنظیم صورتجلسه بلامانع است.</p>
<p>۵</p>	<p>۲۹/۱۱/۱۳۷۰</p>	<p>تفسیر قانونی در خصوص ماده (۵۶) اصلاحی قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی (فعالیت‌های تبلیغاتی) تفسیر قانون فوق.</p>

قانون تفسیر قانون الحاق ماده واحده به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۰.۵.۶ موضوع استفسار(فعالیت تبلیغاتی) تفسیر قانونی فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ چهاردهم اسفندماه یک هزار و سیصد و هفتاد مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۰.۱۲.۱۸ به تأیید شورای نگهبان رسیده است. ۲۴- قانون الحاق ماده واحده به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی.	۲۱/۱۲/۱۳۷۰	۶
ماده واحده - ممنوع بودن تبلیغات توسط صدا و سیما و جراید شامل پخش مستقیم مذاکرات مجلس شورای اسلامی و درج آن در جرائد نمی‌شود.		
قانون اصلاح ماده واحده الحاقی به قانون انتخابات مصوب ۱۳۷۰.۵.۶ مجلس شورای اسلامی (فعالیت تبلیغاتی)	۲۷/۱۲/۱۳۷۰	۷

۵-۱- مجلس چهارم (۱۳۷۵-۱۳۷۱)

انتخابات این دوره در ۲۱ فروردین ۱۳۷۱ برگزار شد و ۱۸ میلیون و ۷۶۷ هزار و ۴۷ نفر (حدود ۶۰ درصد واجدین شرایط رأی دادن) در انتخابات شرکت نمودند. تداوم سازندگی همچنان در رأس دستور کارهای نمایندگان مجلس در این دوره بود. در این دوره قانون انتخابات دو بار اصلاح شد.

قوانین و اصلاحیه های قانونی مصوب دور چهارم مجلس شورای اسلامی

شرح	تاریخ	ردیف
قانون اصلاح ماده شانزده قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲.۱۲.۹ و حذف تبصره های آن.	۲/۱۲/۱۳۷۱	۱
قانون اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی / قانون فوق مشتمل بر ۲۶ ماده است.	۴/۰۵/۱۳۷۴	۲

۶-۱- مجلس پنجم (۱۳۷۹-۱۳۷۵)

پنجمین دوره انتخابات مجلس در هجدهم اسفندماه ۱۳۷۴ با حضور ۲۴ میلیون و ۷۱۷ هزار و ۸۸ نفر (حدود ۷۰ درصد واجدان شرایط رأی دادن) برگزار شد. عطف توجه به مسایل سیاست خارجی نظیر افزایش فشارهای آمریکا و اروپا، به ویژه پس از اعمال تحریم‌های آمریکا علیه ایران، مهم‌ترین دغدغه مجلس پنجم بود. در این دوره قانون انتخابات شش بار اصلاح، و یک بار قانون انتخابات بطور کامل مشتمل بر ۹۴ ماده و هفتاد و پنج تبصره تصویب شد.

قوانین و اصلاحیه‌های قانونی مصوب دور پنجم مجلس شورای اسلامی

ردیف	تاریخ	شرح
۱	۲۷/۱۲/۱۳۷۶	قانون الحاق دو تبصره به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی تبصره ۴ - انتخابات میاندوره‌ای مجلس شورای اسلامی یک مرحله‌ای و با اکثریت نسبی انجام خواهد گرفت و هر نماینده که اکثریت آراء را از بین داوطلبان بیاورد نماینده مردم خواهد بود. تبصره ۵ - این قانون پس از تصویب بلافاصله لازم الاجرا می‌باشد و شامل انتخابات برگزار شده در تاریخ ۱۳۷۶.۱۲.۲۲ نیز خواهد بود.
۲	۲۰/۰۷/۱۳۷۸	قانون لزوم رسیدگی دقیق به شکایات داوطلبین رد صلاحیت شده در انتخابات مختلف / تاریخ تصویب مجمع تشخیص مصلحت نظام ۱۳۷۸.۸.۲۲
۳	۰۷/۰۹/۱۳۷۸	قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی / قانون فوق مشتمل بر نود و چهار ماده و هفتاد و پنج تبصره است.
۴	۱۳/۱۰/۱۳۷۸	۳۱- قانون الحاق چند ماده به قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۵.۵.۹ و الحاق یک تبصره به ماده (۲۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸.۹.۷
۵	۱۳/۱۰/۱۳۷۸	۳۲- قانون اصلاح موادی از قانونان تخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸ ماده واحده - مواد (۸)، (۹)، (۵۷)، (۵۸)، (۶۱) و (۶۳) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸.۹.۷ به شرح ذیل اصلاح می‌گردد: از جمله - در مواد (۸) و (۹) عبارت "حداقل یک سوم" به "حداقل یک چهارم" تبدیل می‌گردد.
۶	۲۹/۱۰/۱۳۷۸	۳۳- قانون تفسیر بند (۲) قانون اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸.۱۰.۱۳ موضوع استفسار منظور از تراکت و زندگی نامه و جزوه در ماده (۵۷) قانون اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸.۱۰.۱۳ چیست؟
۷	۰۴/۱۱/۱۳۷۸	۳۴- قانون اصلاح ماده (۴) قانون الحاق چند ماده به قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۵.۵.۹ و الحاق یک تبصره به ماده (۲۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸.

۷-۱- مجلس ششم (۱۳۸۳-۱۳۷۹)

انتخابات ششمین دوره مجلس شورای اسلامی در بهمن ماه ۱۳۷۸ با حضور حدود ۲۷ میلیون نفر (حدود ۷۰ درصد واجدان شرایط رأی دادن) برگزار شد. مجلس در این دوره، توسعه سیاسی در عرصه داخلی و تنش زدایی در عرصه سیاست خارجی را در دستور کار خود قرار داد. در این دوره قانون انتخابات ۴ بار اصلاح شد.

قوانین و اصلاحیه های قانونی مصوب دور ششم مجلس شورای اسلامی

ردیف	تاریخ	شرح
۱	۲۵/۰۸/۱۳۷۹	<p>۳۵- قانون اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و اصلاح قانون تغییر عنوان اعضای شوراهای اسلامی روستاهایی که به شهر تبدیل شده‌اند. الف - در تبصره‌های (۲) و (۳) ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸.۹.۷ مهلت پنج ماه به هفت ماه افزایش می‌یابد.</p> <p>تبصره - اولین انتخابات میان‌دوره‌ای مجلس ششم همزمان با انتخابات هشتمین دوره ریاست جمهوری سال ۱۳۸۰ برگزار خواهد شد. تبصره ۲ - ماده ۱۰: شناسنامه رأی دهنده مهیور می‌گردد.</p> <p>تبصره (۳) ذیل ماده (۱۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی حذف و بجای آن عبارت «و در صورت ضرورت قابل تمدید می‌باشد» جایگزین می‌گردد. در بند (۲) ماده (۲۷) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی سن رأی دهندگان از شانزده سال تمام به پانزده سال تمام کاهش می‌یابد.</p> <p>ماده ۴ - ماده (۲۹) مهلت‌های مقرر برای استعفاء مقامات مشمول بندهای (الف) و (ب) از سه ماه به دو ماه تقلیل می‌یابد.</p> <p>قانون فوق مشتمل بر پنج ماده است.</p>
۲	۹/۰۳/۱۳۸۰	<p>قانون استفساریه مواد (۱۱) و (۱۳) قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی و ماده (۱۹) قانون انتخابات ریاست جمهوری، موضوع استفساریه، منظور از مفاد ماده (۱۹) قانون انتخابات ریاست جمهوری ناظر به شناسنامه عکس دار و ماده (۱۱) قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری و با توجه به ماده (۱۳) قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی آیا منظور از امضاء ناظران صرفاً اعلام حضور ناظر در طول برگزاری انتخابات است یا امضاء ناظران به معنی تأیید روند اخذ رأی در شعبه مربوطه تلقی می‌شود؟</p>
۳	۷/۰۲/۱۳۸۳	<p>قانون الحاق یک تبصره به ماده (۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی / ماده واحده - تبصره ذیل به عنوان تبصره (۶) به ماده (۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸.۹.۷ الحاق می‌گردد: انتخابات مرحله دوم حوزه انتخابیه تهران، ری، شمیرانات و اسلامشهر در هفتمین دوره مجلس شورای اسلامی همزمان با انتخابات نهمین دوره ریاست جمهوری انجام خواهد پذیرفت.</p>
۴	۱۵/۰۲/۱۳۸۳	<p>قانون استفساریه ماده (۶) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی.</p> <p>با عنایت به مفاد ماده (۶) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸.۹.۷ - به ویژه تبصره آن، «سنوات نمایندگی در مجلس شورای اسلامی» در کدام یک از صور ذیل جزو سابقه خدمت دولتی قابل احتساب می‌باشد.</p>

۸-۱- مجلس هفتم (۱۳۸۷-۱۳۸۳)

انتخابات هفتمین دوره مجلس شورای اسلامی در اسفند ۱۳۸۲ با حضور حدود ۲۳ میلیون و ۴۳۸ هزار و ۳۰ نفر (حدود ۵۰ درصد واجدان شرایط رأی دادن) برگزار گردید. مقابله با مشکلات اقتصادی و اجتماعی، تصویب پروتکل الحاقی، تلاش برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی ... از مهمترین موضوعاتی بود که پس از شروع به کار این دوره از مجلس، در دستور کار نمایندگان قرار گرفت. در این دوره، قانون انتخابات ۴ بار اصلاح شد.

قوانین و اصلاحیه های قانونی مصوب دور هفتم مجلس شورای اسلامی

ردیف	تاریخ	شرح
۱	۲۶/۱۲/۱۳۸۳	- قانون الحاق یک تبصره به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی. تبصره ذیل به عنوان تبصره (۴) به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۷/۹/۱۳۷۸ و اصلاحات بعدی آن الحاق و شماره تبصره های بعدی.
۲	۱۲/۱۰/۱۳۸۵	ماده واحده - بند (۲) ماده (۲۷) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و بند (۲) ماده (۳۶) قانون انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران به شرح ذیل اصلاح می شود: ۲- هجده سال تمام.
۳	۱۳/۱۰/۱۳۸۵	قانون اصلاح بند (۴) و تبصره (۲) ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸. ماده واحده - بند (۴) و تبصره (۲) ماده (۲۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸ به شرح ذیل اصلاح گردید: داشتن مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد یا معادل آن. تبصره ۲- مدرک تحصیلی لیسانس یا معادل آن به شرط داشتن پنج سال سابقه خدمت اجرائی.
۴	۲۶/۱۰/۱۳۸۶	قانون اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی. از جمله: انتخابات میان دوره ای مجلس شورای اسلامی در حوزه های فاقد نماینده همزمان با یکی از انتخابات مذکور در اصل ششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران انجام خواهد شد. وزارت کشور موظف است ظرف شش ماه از زمان تصویب این قانون نسبت به نوین سازی شیوه های اخذ رأی و شمارش آراء به منظور دقت، سلامت و نظارت بهتر در اخذ، شمارش و اعلام نتایج و همینطور استانداردهای صندوق های اخذ رأی در حدود اعتبارات مصوب و پس از تأیید شورای نگهبان اقدام نماید.

از سال ۱۳۵۸، یعنی تصویب اولین قانون انتخابات توسط شورای انقلاب تا سال ۱۳۸۷، به طور کلی، سه قانون جامع تصویب و این قوانین ۴۹ بار اصلاح شده است. جالب اینکه تمام دوره‌های مجلس بدون استثناء به اصلاح قانون انتخابات پرداخته است، با این وجه ممیزه که تعداد اصلاحات قانون انتخابات در هر دوره متفاوت است.

۲- روند انتخابات و تأثیر آن بر کارآمدی مجلس شورای اسلامی

انتخابات مجلس شورای اسلامی در شرایط کنونی منتج به نتایجی شده است که اهم آنها به قرار ذیل ارزیابی می‌گردد:

۱- از حیث کارآیی مجلس در امر قانون‌گذاری

- درگیر بودن نمایندگان در امور محلی، ماهیت قوانین مجلس را به سمت اموری برده که معتنابه مناطق خاصی از کشور است. بویژه در مواردی که نمایندگان یک استان، قدرت اجماع‌آفرینی بیشتری نسبت به دیگر نمایندگان داشته‌اند. این مسأله باعث انبوه شدن قوانین به بیش از ۸۰ جلد قانون مصوب شده که اجرای آن در عمل ناممکن شده است.
- ادبیات قانون‌گذاری مجلس به دلیل فقدان تخصص بسیاری از نمایندگان به نسبت ادوار گذشته تنزل قابل مشاهده‌ای یافته است.

۲- از حیث کارآیی مجلس در پی‌گیری امور

- نظارت که یکی از مهترین وظایف مجلس است به دلیل وابستگی نمایندگان به امور محلی و اقتضائات ناشی از آن و سایر دلایل، عملاً در بند و بست‌ها و معاملات میان نمایندگان و وزراء و دیگر کارگزاران اجرای امور به محاق رفته است. حتی بسیاری از پرونده‌های تحقیق و تفحص به سرانجام و نتایج ملموس و عملی منتج نگردیده است.

۳- از حیث قواعد تفکیک و موازنه قوا

- فقدان اجماع میان نمایندگان و وابستگی نمایندگان برای پیگیری امور محلی به دولت، به افزایش سلطه قوه مجریه و مجریان امور بر مجلس و نمایندگان شده است. پدیده‌ای که برای آینده مردم‌سالاری دینی اصل تفکیک و توازن قوا خطرناک است. منتقدان اصلی و فعال مجلس عمدتاً جزء نمایندگان تهران بوده‌اند که وابستگی کمتری به امور محلی و تخصص علمی و اجرایی بیشتری دارند.

۴- از حیث پاسخ‌گویی نمایندگان به موکلان خود

- فقدان عملکرد رضایت‌بخش بعضی شوراهای اسلامی شهر و روستا، در استان‌ها، پیگیری بسیاری از امور محلی را متوجه نمایندگان ساخته است. به همین دلیل نمایندگان

شهرستان‌ها، ارتباط چهره به چهره و نزدیک‌تری با بسیاری از موکلان خود دارند که به مردم‌سالاری واقعی نزدیک‌تر است. علاوه بر این فعالیت ادوار مختلف مجلس نشان می‌دهد که نمایندگان شهرستان‌ها در پیشنهاد طرح‌ها و پیگیری لوایح، سؤال و ... نسبت به نمایندگان تهران فعال‌ترند که در مجموع معدودی از آنها بیشتر در کسوت منتقد برنامه‌های دولت ظاهر شده‌اند و اکثر آنها، اظهار وجودی در مجلس ندارند.

۵- اگر روند گسترش استان‌ها ادامه یابد بعید نیست که در آینده با حدود ۵۰ استان روبرو باشیم و با توجه به اینکه برای عملی شدن برنامه‌های سند چشم‌انداز و ... نیازمند تقسیم کار منطقه‌ای در کشور خواهیم شد، کارکردهای ساختاری اساسی کشور نیز باید متناسب با این تغییرات هماهنگ شود به همین دلیل تغییر در وظایف و نحوه انتخاب نمایندگان مجلس نیز باید در تغییرات قوانین انتخابات ملحوظ گردد.

۳- حوزه بندی انتخابات

در باب حوزه بندی مناطق نیز قانون انتخابات، تقسیمات کشوری را ملاک قرار داده است و به مرور زمان تعداد حوزه‌های انتخابیه افزایش یافته است. به هر صورت آنچه در مورد حوزه‌های انتخابیه می‌توان گفت این است که دو الگوی جمع‌گزینی و تک‌گزینی و در مجموع ۲۸۰ حوزه انتخابیه بر اساس قوانین موجود انتخابات وجود دارد. ۱۵۸ حوزه انتخابیه به صورت تک‌گزینه‌ای انتخابات برگزار می‌شود و کاندیداها در ۲۲ حوزه برای کسب دو کرسی، در یک حوزه برای کسب چهار کرسی، در دو حوزه برای کسب پنج کرسی و در حوزه تهران برای کسب ۳۰ کرسی با یکدیگر به رقابت می‌پردازند. البته برای اقلیت‌های مذهبی نیز حوزه خاصی وجود ندارد و هر کدام بنا به وابستگی مذهبی می‌توانند به یک کاندیدا رأی دهند.

تعداد حوزه‌های جمع‌گزینی و تک‌گزینی در ایران

نوع تعداد کرسی	تک‌گزینی	جمع‌گزینی						اقلیت‌های دینی					
		۱	۲	۳	۴	۵	۶	۳۰	زرتشتیان	آشوریان	ارامنه جنوب	ارامنه شمال	کلیمان
حوزه	۱۶۹	۲۲	۸	۱	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱

با این وجود ایرادات زیر به نحوه تقسیم بندی حوزه‌های انتخابیه وارد است:
 (۱) وضعیت حوزه‌های انتخابیه دقیقاً مشخص نیست. حوزه‌ها نه به صورت تک‌کرسی است و نه به صورت چندکرسی، بلکه ترکیبی از دو صورت فوق است که مشکلات زیادی ایجاد می‌کند.

(۲) این وضعیت شائبه اعمال تبعیض بین رأی‌دهندگان را افزایش می‌دهد. مثلاً یک نفر در

حوزه ای که یک نماینده دارد تنها یک حق انتخاب دارد. در صورتیکه یک نفر مثلاً در تهران حق انتخاب ۳۰ مورد را دارد. این امر موجب تضییع حقوق شهروندی از طریق تبعیض قائل شدن بین انتخاب کنندگان در کشور می شود.

(۳) هزینه های انتخابات، بویژه در زمان شمارش آراء را در حوزه های چندگزینه ای را افزایش می دهد و بسیاری از دستگاه ها را مشغول امر شمارش آراء می نماید و همچنین مسائلی از قبیل صحت و سقم انتخابات و اعتراض نامزدها را موجب می شود.

۴- انتخابات برگزار شده

با عنایت ویژه حضرت امام خمینی (ره) به مردمی بودن انقلاب و تأثیر حضور آحاد مردم در صحنه و مشارکت ایشان در اداره امور کشور که همگان در مراحل گوناگون و شرایط سخت پیش آمده برای انقلاب شاهد برکات آن بوده ایم؛ از پیروزی انقلاب اسلامی تا کنون با احتساب مرحله دوم انتخابات نهمین دوره ریاست جمهوری به عنوان یک دوره، شاهد برگزاری ۳۳ دوره انتخابات در کشور بوده ایم که این آمار در نوع خود بی نظیر است. البته از سویی آسیب هایی را هم در پی داشته است که می بایست به رفع آن نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت این تاریخچه همت گمارد. می توان آمار و اطلاعات مختصر آن را به صورت زیر ارائه نمود:

الف) تغییر رژیم و قانون اساسی

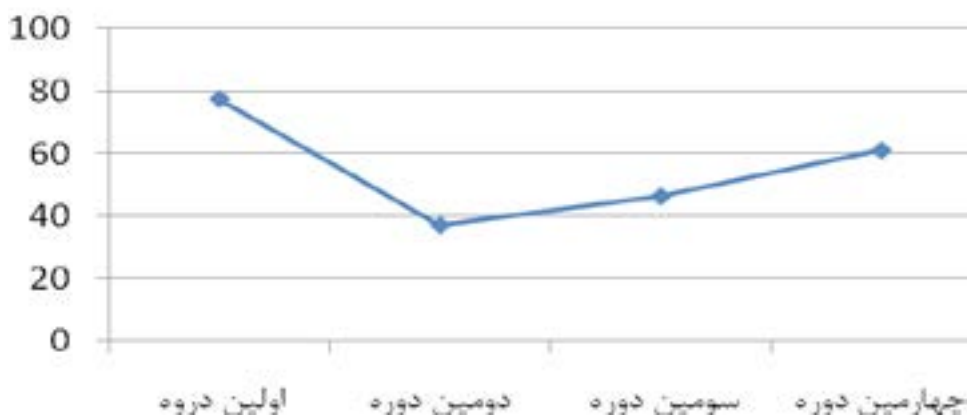
انتخابات	تاریخ برگزاری	واجدین شرایط	تعداد شرکت کننده	درصد	داوطلب	حوزه	کرسی
همه پرسی تغییر رژیم	۵۸/۱/۱۱و۱۰	۲۰/۸۵۷/۳۹۱	۲۰/۴۴۰/۱۰۸	۹۸/۰۰	-	۱	-
خبرگان بررسی نهایی قانون اساسی	۵۸/۵/۱۲	۲۰/۸۵۷/۳۹۱	۱۰/۷۸۴/۹۳۲	۵۱/۷۱	۴۲۸	۲۴	۷۳
همه پرسی تأیید قانون اساسی	۵۸/۹/۱۲و۱۱	۲۰/۸۵۷/۳۹۱	۱۵/۶۹۰/۱۴۲	۷۵/۲۳	-	۱	-
همه پرسی بازنگری قانون اساسی	۶۸/۵/۶	۳۰/۱۳۹/۵۹۸	۱۶/۴۲۸/۹۷۶	۵۴/۵۱	-	۱	-

ب) مجلس خبرگان تعیین رهبری

انتخابات	تاریخ برگزاری	واجدین شرایط	تعداد شرکت کننده	درصد	تعداد داوطلب	تعداد حوزه	تعداد کرسی
اولین دوره	۶۱/۹/۱۹	۲۳/۲۷۷/۸۷۱	۱۸/۰۱۳/۰۶۱	۷۷/۳۸	۱۶۸	۲۴	۸۲
دومین دوره	۶۹/۷/۱۶	۳۱/۲۸۰/۰۸۴	۱۱/۶۰۲/۶۱۳	۳۷/۰۹	۱۸۰	۲۴	۸۳
سومین دوره	۷۷/۸/۱	۳۸/۵۵۰/۵۹۷	۱۷/۸۵۷/۸۶۹	۴۶/۳۲	۳۹۶	۲۸	۸۶
چهارمین دوره	۸۵/۹/۲۴	۴۶/۵۴۹/۰۴۲	۲۸/۳۲۱/۲۷۰	۶۱/۰۰	۴۹۳	۲۸	۸۶

درصد مشارکت

ج) شوراهای اسلامی

تعداد داوطلب	درصد	تعداد شرکت کننده	واجدین شرایط	تاریخ برگزاری	انتخابات
۳۳۶۱۳۸	۶۴/۴۲	۲۳/۶۶۸/۷۳۹	۳۶/۷۳۹/۹۸۲	۷۷/۱۲/۷	اولین دوره
۲۱۸۹۵۷	۴۹/۲	۲۰/۲۳۵/۸۹۸	۴۱/۱۲۷/۵۴۷	۸۱/۱۲/۹	دومین دوره
۲۴۷۷۵۹	۶۶/۸۳	۲۸/۱۹۹/۹۰۳	۴۳/۵۰۰/۰۰۰	۸۵/۹/۲۴	سومین دوره

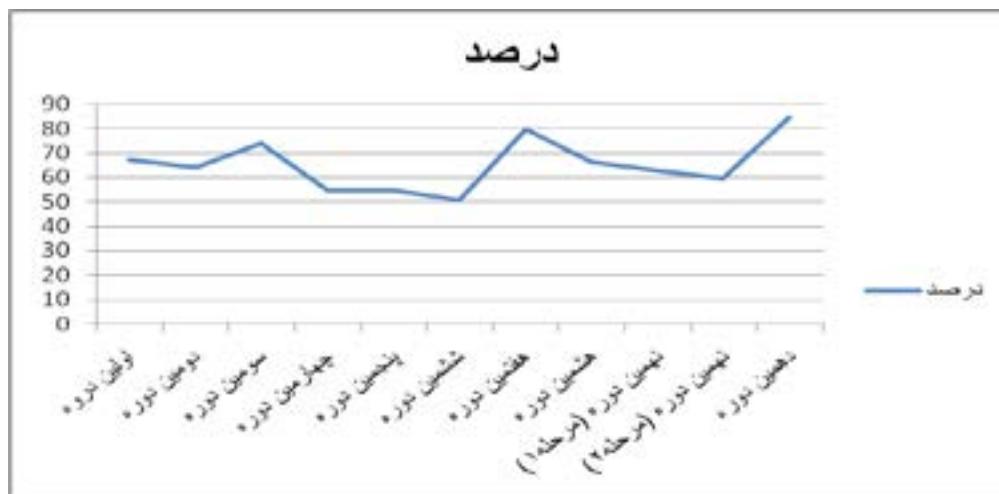
درصد مشارکت

د) ریاست جمهوری

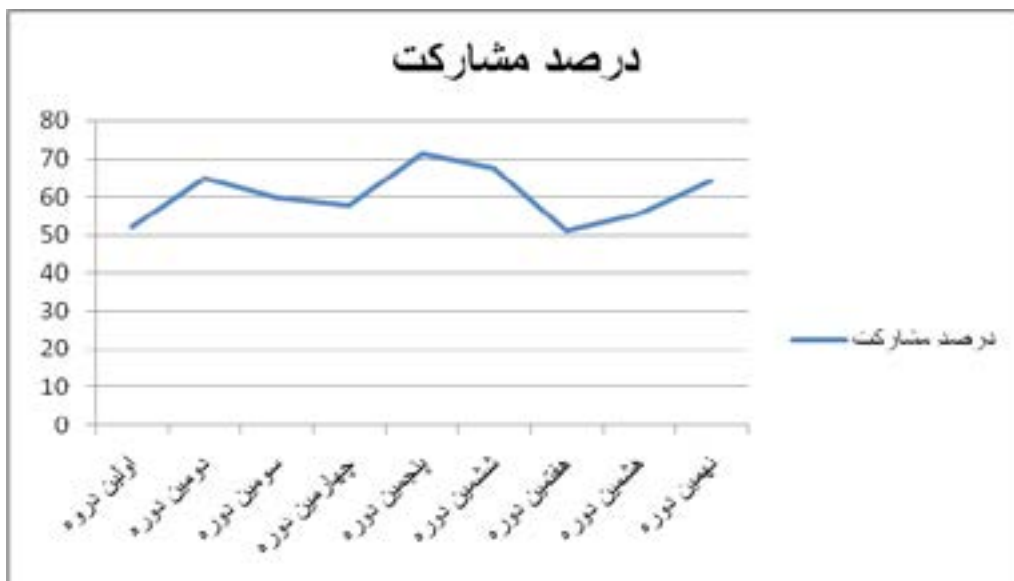
انتخابات

تعداد داوطلب	درصد	تعداد شرکت کننده	واجدین شرایط	تاریخ برگزاری	انتخابات
۱۲۴	۶۷/۴۲	۱۴/۱۵۲/۸۸۷	۲۰/۹۹۳/۶۴۳	۵۸/۱۱/۵	اولین دوره
۷۱	۶۴/۲۴	۱۴/۵۷۳/۸۰۳	۲۲/۶۸۷/۰۱۷	۶۰/۵/۲	دومین دوره
۴۶	۷۴/۲۶	۱۶/۸۴۷/۷۱۷	۲۲/۶۸۷/۰۱۷	۶۰/۷/۱۰	سومین دوره
۵۰	۵۴/۷۸	۱۴/۲۳۸/۵۸۷	۲۵/۹۹۳/۸۰۲	۶۴/۵/۲۵	چهارمین دوره
۷۹	۵۴/۵۹	۱۶/۴۵۲/۶۷۷	۳۰/۱۳۹/۵۹۸	۶۸/۵/۶	پنجمین دوره
۱۲۸	۵۰/۶۶	۱۶/۷۹۶/۷۸۷	۳۳/۱۵۶/۰۵۵	۷۲/۳/۲۱	ششمین دوره
۲۳۸	۷۹/۹۳	۲۹/۱۴۵/۷۵۴	۳۶/۴۶۶/۴۸۷	۷۶/۳/۲	هفتمین دوره
۸۱۴	۶۶/۵۹	۲۸/۰۸۱/۹۳۰	۴۲/۱۷۰/۲۳۰	۸۰/۳/۱۸	هشمین دوره
۱۰۱۴	۶۲/۸۴	۲۹/۴۰۰/۸۵۷	۴۶/۷۸۶/۴۱۸	۸۴/۳/۲۷	نهمین دوره (مرحله ۱)
۳	۵۹/۷۶	۲۷/۹۵۸/۹۳۱	۴۶/۷۸۶/۴۱۸	۸۴/۴/۳	نهمین دوره (مرحله ۲)
۴۷۶	۸۴/۸۳	۳۹/۳۷۱/۲۱۴	۴۶/۱۹۹/۹۹۷	۸۸/۳/۲۲	دهمین دوره

هـ) مجلس شورای اسلامی

انتخابات	تاریخ برگزاری	واجدین شرایط	تعداد شرکت کننده	درصد	تعداد داوطلب	تعداد حوزه	تعداد کرسی
اولین دوره	۵۸/۱۲/۲۴	۲۰/۸۵۷/۳۹۱	۱۰/۸۷۵/۹۶۹	۵۲/۱۴	۳۶۹۴	۱۹۳	۲۷۰
دومین دوره	۶۳/۱/۲۶	۲۴/۱۴۳/۴۹۸	۱۵/۶۰۷/۳۰۶	۶۴/۶۴	۱۵۹۲	۱۹۳	۲۷۰
سومین دوره	۶۷/۱/۱۹	۲۷/۹۸۶/۷۳۶	۱۶/۷۱۴/۲۸۱	۵۹/۷۲	۱۹۹۹	۱۹۳	۲۷۰
چهارمین دوره	۷۱/۱/۲۱	۳۲/۴۶۵/۵۵۸	۱۸/۷۶۷/۰۴۲	۵۷/۸۱	۳۲۳۳	۱۹۶	۲۷۰
پنجمین دوره	۷۴/۱۲/۱۸	۳۴/۷۱۶/۰۰۰	۲۴/۶۸۲/۳۸۶	۷۱/۱۰	۸۳۶۵	۱۹۶	۲۷۰
ششمین دوره	۷۸/۱۱/۲۹	۳۸/۷۲۶/۴۳۱	۲۶/۰۸۲/۱۵۷	۶۷/۳۵	۶۸۵۳	۲۰۷	۲۹۰
هفتمین دوره	۸۲/۱۲/۱	۴۶/۳۵۱/۰۳۲	۲۳/۷۳۴/۶۷۷	۵۱/۲۱	۸۱۷۲	۲۰۷	۲۹۰
هشتمین دوره	۸۶/۱۲/۲۴	۴۳/۸۲۴/۲۵۴	۲۴/۲۷۹/۷۱۷	۵۵/۴۰	۷۶۰۰	۲۰۷	۲۹۰
نهمین دوره	۹۰/۱۲/۱۲	۴۸/۲۸۸/۷۹۹	۳۰/۹۰۵/۶۰۵	۶۴/۰۰	۵۲۸۳	۲۰۷	۲۹۰

۵- شرایط انتخاب شندگان در قوانین انتخاباتی

۵-۱- خبرگان

- ۱) اشتها به دیانت و وثوق و شایستگی اخلاقی،
  - ۲) اجتهاد در حدی که قدرت استنباط بعض مسائل فقهی را داشته باشد و بتواند ولی فقیه واجد شرایط رهبری، را تشخیص دهد،
  - ۳) بینش سیاسی و اجتماعی و آشنایی با مسائل روز،
  - ۴) معتقد بودن به نظام جمهوری اسلامی ایران،
  - ۵) نداشتن سوابق سوء سیاسی و اجتماعی،
- تبصره ۱- مرجع تشخیص دارا بودن شرایط فوق، فقهای شورای نگهبان می باشند.
- تبصره ۲- کسانی که رهبر معظم انقلاب- صریحاً و یا ضمناً- اجتهاد آنان را تأیید کرده باشد، از نظر علمی نیاز به تشخیص فقهای شورای نگهبان نخواهند داشت.
- تبصره ۳- ضرورت ندارد که نمایندگان، ساکن و یا متولد حوزه انتخابیه خود باشند.

۵-۲- ریاست جمهوری

- ۱) از رجال مذهبی، سیاسی،
- ۲) ایرانی الاصل،
- ۳) تابعیت جمهوری اسلامی ایران،
- ۴) مدیر و مدبر،
- ۵) دارای حسن سابقه و امانت و تقوی،
- ۶) مؤمن و معتقد به مبانی جمهوری اسلامی ایران و مذهب رسمی آن.

۵-۳- مجلس

- ۱) اعتقاد و التزام عملی به اسلام و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران،
  - ۲) تابعیت کشور جمهوری اسلامی ایران،
  - ۳) ابراز وفاداری به قانون اساسی و اصل متری ولایت مطلقه فقیه،
  - ۴) داشتن حداقل مدرک کارشناسی ارشد و یا معادل آن،
  - ۵) نداشتن سوء شهرت در حوزه انتخابیه،
  - ۶) سلامت جسمی در حد برخوردار از نعمت بینائی، شنوائی و گویائی،
  - ۷) حداقل سن ۳۰ سال تمام و حداکثر ۷۵ سال.
- تبصره ۳- هر دوره نمایندگی مجلس شورای اسلامی معادل یک مقطع تحصیلی فقط برای شرکت در انتخابات محسوب می شود.

۴-۵- شوراهاى اسلامى

- ۱) تابعیت کشور جمهوری اسلامی ایران،
  - ۲) حداقل سن ۲۵ سال تمام،
  - ۳) اعتقاد و التزام عملی به اسلام و ولایت مطلقه فقیه،
  - ۴) ابراز وفاداری به قانون اساسی،
  - ۵) دارا بودن سواد خواندن و نوشتن برای شورای روستاهای تا دویست خانوار و داشتن مدرک دیپلم برای شورای روستاهای بالای دویست خانوار، داشتن حداقل مدرک فوق دیپلم یا معادل آن برای شورای شهرهای تا بیست هزار نفر جمعیت، داشتن حداقل مدرک لیسانس یا معادل آن برای شورای شهرهای بالای بیست هزار نفر،
  - ۶) دارا بودن کارت پایان خدمت نظام وظیفه یا کارت معافیت دائم از خدمت برای مردان.
- تبصره ۲- اعضاء شوراها باید در محدوده حوزه انتخابیه خود سکونت اختیار نمایند. تغییر محل سکونت هر یک از اعضاء شورا از محدوده حوزه انتخابیه به خارج از آن موجب سلب عضویت خواهد شد.

۶- شرایط رأی دهندگان؛ تابعیت و سن

- در مورد شرایط رأی دهندگان داشتن تابعیت ایران، داشتن ۱۶ سال تمام و عدم محجوریت ذکر شده است. لازم به یادآوری است که شرط سنی رأی دهندگان مکرراً تغییر یافته است و دائماً بین ۱۵ و ۱۶ سال در حال نوسان بوده است. با این حال به نظر می‌رسد با وجود اهمیت میزان مشارکت مردمی در انتخابات سن ۱۵ سال تمام از اشکالاتی برخوردار است:
- ۱- در کشور ما وظایف شهروندی (مثل سن سربازی و ..) ۱۸ سال تمام تعیین شد، اما حقوق شهروندی (مثل انتخاب کردن) ۱۵ سال تمام است که چندان تناسبی با هم ندارند.
  - ۲- سن ۱۵ سال سن مطلوبی جهت رأی دادن نبوده و نوجوانان در این سن به دلیل عاطفی بودن به راحتی تحت تأثیر قرار می‌گیرند و با شناخت و بینش رأی خود را به صندوق نمی‌اندازند.
  - ۳- از نقطه نظر مسائل شرعی نیز ۱۵ سال صحیح نمی‌باشد، چرا که دختران در سن ۹ سالگی بالغ می‌شوند و اینکه سن پسران مبنای حق شرکت در انتخابات قرار دهیم چندان صحیح به نظر نمی‌رسد.

این مطلب زمانی بیشتر آشکار می‌شود که وضعیت موجود را با وضعیت دیگر کشورها نیز مقایسه کنیم. در اکثر کشورهای دنیا حداقل سن رأی دهندگان ۱۸ سال است. به سخن دیگر کیفیت مشارکت کنندگان و رأی دهندگان در اکثر کشورها از اهمیتی بیشتر از کمیت و تعداد رأی دهندگان برخوردار است. جدول زیر شرط سنی شرکت کنندگان را در انتخابات کشورهای مختلف نشان می‌دهد.

شرط سنی شرکت کنندگان را در انتخابات کشورهای مختلف

سن رأی دهنده	نام کشورها	تعداد کشور
۱۵ سال	ایران (اکنون ۱۸ سال) و کوبا	۳
۱۶ سال	باهاماس، نیکاراگوئه	۲
۱۷ سال	اندونزی، کره شمالی	۲
۱۸ سال	تانزانیا، پرتغال، پرو، گینه نو، پاراگوئه، بنین، بلیز، بنگلادش، بلژیک، بلغارستان، برزیل، برمه، انگلستان، ایرلند، ایسلند، ایتالیا، السالوادور، آمریکا، الجزایر، آفریقای جنوبی، استرالیا، اروگوئه، اسپانیا، آنگولا، آلمان، آرژانتین، آلبانی، یونان، هندوراس، یمن، هلند، هند، ونزوئلا، نروژ، نامیبیا، مکزیک، میانمار، کویت، مجارستان، اتیوپی، عراق، چین، ماداگاسکار، لوکزامبورگ، لهستان، کانادا، فرانسه، رومانی، پاکستان	۵۱
۱۹ سال	اتریش، اردن	۲
۲۰ سال	تایلند، ترکیه، لیختنشتاین، سوئیس، ژاپن، تونس	۶
۲۱ سال	سیرالئون، سنگال، ساموای غربی	۳

روند گسترش شمول تعداد افرادی که بواسطه شغل خود از داوطلب شدن محرومند:

زمان استعفاء	افراد	قانون
بعد از تأیید اعتبارنامه	رئیس جمهور، نخست وزیر، وزرا و معاونان آنها، سایر کارمندان دولت و موسسات وابسته به دولت، مدیر عامل و اعضاء شرکتهای تعاونی ادارات دولتی و موسسات وابسته به آنها و همچنین کادر آموزشی وزارت آموزش و پرورش	سال ۱۳۵۸
دو ماه قبل از ثبت نام (همه حوزهها)	رئیس جمهور و مشاورین وی، نخست وزیر، وزرا، معاونان و مشاورین آنها، اعضاء شورای نگهبان، اعضاء شورای عالی قضائی، رئیس دیوان عدالت اداری، رئیس سازمان بازرسی کل کشور، شاغلین نیروهای مسلح	سال ۱۳۶۲
دو ماه قبل از ثبت نام (محل خلعت)	ائمه جمعه دائمی، دادستانها، دایرهارا، قضات، استناداران و مشاورین و معاونین آنان، مدیران کل و سرپرستان ادارات کل، فرمانداران، بخشداران، سرپرستان دفاتر سازمان تبلیغات اسلامی و جهاد سازندگی سراسر کشور و مدیران صدا و سیما جمهوری اسلامی	

سه ماه قبل از ثبت نام (همه حوزه ها)	<p>اضافه بر موارد فوق: معاونین رئیس جمهور، دبیر مجمع تشخیص مصلحت نظام و معاونین وی، مشاورین معاونین رئیس جمهور، روسای دفاتر سران سه قوه، سرپرستان وزارتخانه‌ها، مدیران کل و سرپرستان ادارات کل وزارتخانه‌ها و مدیران کل حوزه وزارتی و روسای دفاتر وزرا، اعضای هیأت مرکزی نظارت، معاونین و مشاورین رئیس قوه قضائیه، معاونین و مشاورین رئیس دیوانعالی کشور، دادستان کل کشور و معاونین و مشاورین وی، معاونین و مشاورین رئیس دیوان عدالت اداری، معاونین و مشاورین رئیس سازمان بازرسی، روسا و سرپرستان سازمان‌ها و ادارات کل و ادارات عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح و جانشینان و معاونین، رئیس سازمان صدا و سیما و معاونین وی، رئیس جمعیت هلال احمر و معاونین وی، استانداران، معاونین و مشاورین آنان، فرمانداران، بخشداران، شهرداران و روسای مناطق شهرداری، روسا و سرپرستان سازمان‌های دولتی، رئیس دانشگاه آزاد اسلامی، اعضای هیأت مدیره و مدیران عامل بانک‌ها، اعضای هیأت مدیره و مدیران عامل شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت که حیطه وظایف و اختیارات آنها به کل کشور تسری دارد، رئیس کل بانک مرکزی ایران و معاونین و مشاورین وی، روسا و سرپرستان بنیادهای (مستضعفان، شهید، ۱۵ خرداد، مسکن)، کمیته امداد امام خمینی (ره)، نهضت سوادآموزی، سازمان تبلیغات اسلامی، دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم و رئیس سازمان تعزیرات حکومتی و روسای اتاق‌های بازرگانی و صنایع و معادن و تعاون، معاونین و مشاورین آنان، شاغلین در وزارت اطلاعات.</p>	سال ۱۳۷۸
سه ماه قبل از ثبت نام (حوزه محل خدمت)	<p>اضافه بر موارد فوق: روسا و سرپرستان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی اعم از دولتی و غیر دولتی و روسا و سرپرستان واحدها و شعب آنها، اعضای هیأت مدیره و مدیران عامل شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت در استان و شهرستان، سرپرستان مناطق و روسای شعب بانک‌ها در استان و شهرستان</p>	
شش ماه قبل از ثبت نام	<p>علاوه بر موارد فوق: اعضاء شوراهای اسلامی شهر و روستا، قضات شاغل در امر قضاء و روسای دادگستری شهرستان‌ها و استان‌ها</p>	سال ۱۳۸۶

۸- نظارت بر انتخابات

در قانون اساسی مطابق اصل نود و نه وظیفه نظارت بر انتخابات بر عهده شورای نگهبان است. شورای نگهبان نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی و مراجعه به آرای عمومی و همه‌پرسی را بر عهده دارد. در تفسیر اصل نود و نهم (نظریه شماره ۱۲۳۴ مورخ ۱۳۷۰/۳/۱) شورای نگهبان آورده است که: نظارت مذکور در اصل نود و نهم قانون اساسی استصوابی است و شامل تمام مراحل اجرایی انتخابات از جمله تأیید و رد صلاحیت کاندیداها می‌شود. در اولین انتخابات مطابق اصل ۱۱۸، مجلس و

ریاست جمهوری به دلیل عدم تشکیل شورای نگهبان وظیفه نظارت به انجمن نظارت محول گردید.

۹- تبلیغات انتخاباتی

در باب تبلیغات نیز در کلیه قوانین انتخاباتی محدودیت‌ها و شروطی تعیین شده است. روند قوانین ناظر بر تبلیغات نیز روندی تکاملی داشته است و کرارا بندهایی بر آن افزوده شده است و با وجود اینکه قانون انتخابات در فصل مربوط به تبلیغات مدت فعالیت تبلیغات انتخاباتی، مواردی که تخلف محسوب می‌شود و موارد الزامی به رعایت در فعالیت‌های تبلیغاتی را معین نموده است ولی همچنان عدم شفافیت شیوه‌ها و هزینه‌های تبلیغاتی در انتخابات ملاحظه می‌شود. از سوی دیگر کثرت داوطلبان نمایندگی به ویژه در انتخاب شوراها امر شناخت صحیح داوطلبان را برای رأی دهندگان دشوار می‌سازد و نیز رواج جنگ پوسترها که با اسراف و تبذیر فوق‌العاده و هدر رفتن بخشی از سرمایه‌های ملی همراه است، موجب نگرانی به حق بسیاری گردیده است.

۱۰- جرایم انتخاباتی

در باب جرایم انتخاباتی نیز باید گفت که قوانین انتخاباتی به این موضوع توجه شده است اما برای برخی جرایم انتخاباتی مجازات خاصی را پیش بینی نکرده است. البته نمی‌توان انکار کرد که در تحول قوانین انتخاباتی نسبت به جرایم انتخاباتی نیز نوعی روند تکاملی و رو به رشد احساس می‌شود. مجازات‌های تعیین شده نیز در قوانین جدید از تنوع بیشتری برخوردار گردیده است. اساساً در قوانین انتخاباتی دنیا در رابطه با جرایم انتخاباتی دو رهیافت وجود دارد. در رهیافت اول کلیه جرایمی که ممکن است در انتخابات به وقوع بپیوندد به صورت تفصیلی اشاره می‌شود و برای هر کدام مجازاتی تعیین می‌شود و مقام رسیدگی کننده به آن نیز از پیش معلوم است اما در رهیافت دوم دادگاهی در نظر گرفته می‌شود تا رفتارهای مجرمانه را تشخیص دهد و متناسب با آن مجازاتی را تعیین نماید.

۱۱- زمانبندی انتخابات

فرآیندهای اصلی پس از ثبت نام تا تأیید یا رد نهایی صلاحیت داوطلبان و اعلام اسامی در انتخابات کشور به شرح ذیل می‌باشد:

فرایندهای اصلی پس از ثبت نام تا تایید یا رد نهایی صلاحیت داوطلبان و اعلام اسامی

۱۰/۰۳ الی ۱۰/۰۹	یک هفته	ثبت نام داوطلبان
۱۰/۰۳ الی ۱۰/۰۸	۶ روز	فرصت تشکیل هیأت های اجرایی (ماده ۳۱ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی)
۱۰/۰۴ الی ۱۰/۱۴	۵ روز از هر استعلام	فرصت بررسی و پاسخگویی در مراجع چهارگانه (ماده ۴۸ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی)
۱۰/۱۰ الی ۱۰/۱۹	۱۰ روز	بررسی صلاحیت ها در جلسه هیأت اجرایی (مرحله اول) (ماده ۵۰ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی)
۱۳۹۰/۱۰/۲۰	۱ روز	اعلام مراتب رد یا عدم احراز صلاحیت در هیأت اجرایی به داوطلبین (ماده ۵۱ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی)
۱۰/۲۱ الی ۱۰/۲۴	۴ روز	فرصت شکایت از نتایج بررسی های هیأت اجرایی (ماده ۵۱ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی)
۱۰/۲۵ الی ۱۱/۰۱	۷ روز	بررسی شکایات و صلاحیت ها در هیأت نظارت استان با کسب نظر هیأت مرکزی نظارت (مرحله دوم) (ماده ۵۲ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی)
۱۱/۰۱ الی ۱۱/۲۶	تا ۱۵ روز قبل از رای گیری	آغاز فرصت تغییر حوزه انتخابیه (ویژه داوطلبان تایید صلاحیت شده) در مرحله دوم
۱۱/۰۲ الی ۱۱/۲۱	۲۰ روز	بررسی شکایات و صلاحیت ها در شورای نگهبان (مرحله سوم) (تبصره ۳ ماده ۵۲ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی)
۱۱/۲۲ الی ۱۱/۲۴	۳ روز	فرصت شکایات ویژه رد صلاحیت شده های موضوع تبصره ۳ ماده ۵۲ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی
۱۱/۲۵ الی ۱۲/۰۱	۷ روز	بررسی شکایات مشمولین تبصره ۳ ماده ۵۲ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی (مرحله چهارم)
۱۳۹۰/۱۲/۰۲	۱ روز	اعلام قطعی اسامی به مراکز حوزه (تبصره ۳ ماده ۱۳۵ آئین نامه اجرایی قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی)
۱۳۹۰/۱۲/۰۳	۱ روز	انتشار آگهی اسامی توسط فرمانداری های مرکز حوزه انتخابیه (ماده ۳۶ آئین نامه اجرایی قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی)
۱۲/۰۴ الی ۱۲/۱۰	۷ روز	تبلیغات
۱۳۹۰/۱۲/۱۲	۱ روز	برگزاری انتخابات

جمع بندی

در نهایت وقتی شرایط موجود در انتخابات جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی و تحلیل واقع می شود آسیب ها و چالش های زیر در حوزه های مختلف به چشم می خورد. علی رغم محاسن فراوان موجود و ابتناء حقیقی نظام بر مردم سالاری دینی. اما همیشه نگاه به وضعیت بهتر و مطلوب باعث پیشرفت و ارتقاء جایگاه نظام جمهوری اسلامی ایران می گردد.

الف) آسیب ها و چالش های موجود در حوزه ی اجرا: نظام مند و ثابت نبودن روش ها، رویکردها، ضوابط و مقررات مربوط به نهادهای متولی انتخابات، اختلاافات ناشی از ادغام یا جدایی برخی حوزه های انتخاباتی، درهم آمیختگی اختیارات (تداخل وظایف) نهاد اجرایی و نظارت، سنتی بودن سیستم رأی گیری و شمارش آراء و عدم برخورداری یا استفاده از فناوری های روزآمد.

ب) آسیب ها و چالش های موجود در دیگر محورها: عدم ثبات و انسجام در قوانین انتخاباتی کشور، مشخص نبودن نظام انتخاباتی (فقدان نظام انتخاباتی جامع و الگوی انتخاباتی بومی)، عدم شفافیت موارد غیرمجاز هزینه های تبلیغاتی در انتخابات، شعارهای نامناسب رقبای انتخاباتی و هواداران آنها، مشخص نبودن جایگاه احزاب و تشکل های سیاسی در انتخابات و کوتاه بودن مدت زمان لازم جهت بررسی صلاحیت ها از سوی مرجع نظارت. حال پس از احصاء آسیب ها و چالش ها گام بعدی برای سیاست گذاری، پیشنهاد راهکارها و بندهای سیاستی متناظر با هر چالش برای رسیدن به وضعیت مطلوب در انتخابات است.

منابع و مأخذ

- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
- قانون انتخابات ریاست جمهوری اسلامی.
- قانون انتخابات مجلس خبرگان رهبری.
- قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی.
- قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور.
- سایت رسمی مرکز آمار.
- سایت رسمی وزارت کشور.
- سایت رسمی شورای نگهبان قانون اساسی.

- آندرو، رینولدز. ترجمه رفیعی، ابوذر. دانشنامه نظام‌های انتخاباتی. پژوهشکده مطالعات راهبردی. تهران. ۱۳۸۹.
- احمدی، علی. انتخابات در ایران. بنیاد حقوقی میزان، تهران، ۱۳۸۹.
- پیشگاهی فرد، زهراء. جغرافیای انتخابات پارلمانی. مرکز پژوهش‌های مجلس. تهران. ۱۳۸۶.
- قانون جدید انتخابات مجلس شورای ملی مصوب سال ۱۳۵۰.
- قانون انتخابات مجلس شورای ملی مصوب شورای انقلاب مصوب سال ۱۳۵۸.
- قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب سال ۱۳۵۹.
- قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری مصوب سال ۱۳۶۸.
- قانون اصلاح انتخابات میان دوره‌ای مجلس شورای اسلامی مصوب سال ۱۳۶۸.
- قانون اصلاح ماده ۳۷ قانون انتخابات ریاست جمهوری مصوب سال ۱۳۶۴.
- قانون میزان تأثیر تغییرات در تقسیمات کشوری در محدوده حوزه‌های انتخاباتی مصوب سال ۱۳۷۰.
- قانون اصلاح ماده ۱۶ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و حذف تبصره‌های آن مصوب سال ۱۳۶۲.
- قانون اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب سال ۱۳۷۴.
- قانون الحاق دو تبصره به ماده (۸) قانون انتخابات مجلس مصوب سال ۱۳۷۶.
- قانون لزوم رسیدگی دقیق به شکایات داوطلبین رد صلاحیت شده تصویب مجمع تشخیص مصلحت نظام سال ۱۳۷۸.
- قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب سال ۱۳۷۸.
- مجموعه نظرات شورای نگهبان (۱۳۸۱)، تفسیری و مشورتی در خصوص اصول قانون اساسی، ج چهارم، ۱۳۸۰-۱۳۵۹ مرکز تحقیقات شورای نگهبان.